
Szczegółowy spis treści

Od redaktora 29

PIOTR MOSTOWIK

[Prof. UJ | Uniwersytet Jagielloński w Krakowie]

„Obys żył w interesujących czasach”. Uwagi ogólne 33

1. Znacząca różnorodność systemów prawnych na świecie 33
2. *Stricte surrogacy motherhood* i inne formy „urodzenia zastępczego” 34
3. Problem założeń i progresywnej treści *surrogate motherhood* 36
4. Potrzeba złożonej metodologii badań 38
5. Pierwsze szczegółowe pytania zidentyfikowane jako problemy badawcze 40
6. Uwaga końcowa 43

Rozdział I. Filozofia, socjologia i teoria prawa 45

JUSTYNA HOLOCHER

[Dr | Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie]

Zastępcze macierzyństwo – zagadnienia terminologiczne. Trzy perspektywy: teorii i filozofii prawa, dogmatyki prawniczej i debaty publicznej 47

1. Uwagi wstępne 47
2. Wprowadzenie 48
 - 2.1. Po co „macierzyństwu zastępczemu” filozofia i teoria prawa? 48
 - 2.2. „Zastępcze macierzyństwo” jako trudny przypadek prawny 49
3. Zagadnienia terminologiczne 50
 - 3.1. Zarys problemów 50
 - 3.2. Różnorodność stanów faktycznych i konsekwencje prawne tego stanu rzeczy 53

- 3.3. Dylematy definicyjne 55
- 3.4. Związek zastępczego macierzyństwa z macierzyństwem 58
- 3.5. Definicyjne status quo 62
 - 3.5.1. Ustawodawstwo 62
 - 3.5.2. Rekomendacje, raporty i opinie 65
 - 3.5.3. Doktryna i debata publiczna 66
 - 3.5.4. Orzecznictwo 71
- 4. Zastępcze macierzyństwo z perspektywy stanowienia prawa 73
- 5. Zastępcze macierzyństwo z perspektywy stosowania prawa 77
- 6. Wnioski i rekomendacje 79

NATHALIE BAILLON-WIRTZ

[Associate Professor of Private Law, Member of the Centre for Legal Studies on the Efficiency of Contemporary Systems (CEJESCO) | University of Reims Champagne-Ardenne (Université de Reims Champagne-Ardenne)]

Urodzenie zastępcze we Francji: kwestie etyczne i prawne 87

- 1. Wstęp. Czym we Francji jest macierzyństwo zastępcze? 87
- 2. Zakaz macierzyństwa zastępczego we Francji 89
 - 2.1. Zakaz w prawie cywilnym 89
 - 2.2. Zakaz w prawie karnym 90
- 3. Efekty transgranicznej komercyjnej umowy o macierzyństwo zastępcze we Francji 92
 - 3.1. Dokument podróży, obywatelstwo i transkrypcja aktu urodzenia 92
 - 3.2. Uznanie i rodzicielstwo 93
- 4. Bieżąca debata 94

MIROŚLAW BORUTA

[Dr | Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie]

Ciąża zastępcza: perspektywa antropologii kulturowej i socjologii 97

- 1. Uwagi wstępne 97
- 2. Uwagi definicyjne 98
- 3. Początki życia ludzkiego w perspektywie biologii i kultury 99
- 4. Naturalne i nienaturalne poczęcie w perspektywie biologii a naturalne i nienaturalne poczęcie w perspektywie kultury 100
- 5. Ciąża zastępcza w kulturze masowej 103
- 6. Ocena zjawiska i prognozy 104
- 7. Wnioski końcowe 106

BŁAŻEJ KMIECIAK

[Dr hab. | Uniwersytet Medyczny w Łodzi]

Zjawisko *surrogate motherhood* (tzw. urodzenia zastępczego) w ujęciu socjologicznym: obecna i przyszła perspektywa ogólnospołeczna 109

1. Wprowadzenie 109
2. Cel i metoda 111
 - 2.1. Analiza przekazów masowych (w tym źródeł internetowych) 112
 - 2.1.1. Badanie konkretnych przypadków (*case study*) 112
3. Mama – dziecko: unikalna relacja 113
4. Surogacja jako zjawisko społeczne 115
5. Wnioski końcowe 119

EWA KOZERSKA

[Dr | Uniwersytet Opolski]

TOMASZ SCHEFFLER

[Dr | Uniwersytet Wrocławski]

Institucja urodzenia zastępczego z perspektywy doktryn politycznych i prawnych 121

1. Wprowadzenie 121
2. Naturalizm i antynaturalizm do współczesności 122
3. Między teorią a praktyką 133
4. Zakończenie 135

MARTA SONIEWICKA

[Dr | Uniwersytet Jagielloński w Krakowie]

Zastępcze macierzyństwo z perspektywy etycznej i filozoficznej 137

1. Wprowadzenie 137
2. Główne problemy prawno-etyczne umów o zastępcze macierzyństwo 138
 - 2.1. Przedmiot umowy 139
 - 2.2. Autonomia prokreacyjna 140
3. Główne argumenty etyczne w dyskusji dotyczącej dopuszczalności ciąży kontraktowej 141
 - 3.1. Argumentacja konsekwencjalna 141
 - 3.2. Argumentacja deontologiczna 142
 - 3.3. Argumentacja odnosząca się do współczesnej etyki cnót 144
4. Podsumowanie 145

Rozdział II. Prawne pochodzenie dziecka i rodzicielstwo drogą kontraktu *surrogacy*: (nie)dopuszczalność w prawie krajowym i (nie)uznawanie skutków obcego prawa 147

EWA PRZYŚLIWSKA-URBANEK

[Doktorantka | Uniwersytet Jagielloński w Krakowie]

***Surrogate motherhood* z perspektywy systemów prawnych Austrii, Niemiec i Szwajcarii 149**

1. Prawo austriackie 149
 - 1.1. Regulacja prawna 149
 - 1.2. Status dzieci urodzonych w Austrii 152
 - 1.3. Uznawanie obcych orzeczeń 154
 - 1.4. Perspektywa austriacka 157
2. Prawo niemieckie 158
 - 2.1. Regulacja prawna 158
 - 2.2. Status dzieci urodzonych w Niemczech 162
 - 2.3. Uznawanie obcych orzeczeń 164
 - 2.4. Perspektywa niemiecka 168
3. Prawo szwajcarskie 169
 - 3.1. Regulacja prawna 169
 - 3.2. Status dzieci urodzonych w Szwajcarii 171
 - 3.3. Uznawanie obcych orzeczeń 171
 - 3.4. Perspektywa szwajcarska 176

KATAŻYNA MIKŠA

[Dr | Mykolas Romeris University (Mykolo Romerio Universitetas)]

NATALJA ŽITKEVIŠ

[Dr; prawnik w Szwajcarii]

Urodzenie zastępcze w państwach bałtyckich: stan prawny, orzecznictwo, poglądy doktryny 177

1. Wstęp 177
2. Urodzenie zastępcze w ustawach krajowych 177
3. Sytuacja dziecka urodzonego przez matkę zastępczą za granicą 180
 - 3.1. Jak sprowadzić dziecko urodzone przez matkę zastępczą za granicą do państwa zamieszkania rodziców zamawiających? 181
 - 3.2. Rejestracja urodzenia i wydanie krajowego aktu urodzenia. Postępowanie w państwach bałtyckich 181
 - 3.2.1. Litwa 181
 - 3.2.2. Łotwa 183
 - 3.2.3. Estonia 183
 - 3.3. Obywatelstwo dziecka 184

4. Dyskusje dotyczące urodzenia zastępczego 184
5. Zakończenie 186

CARLOS MARTÍNEZ DE AGUIRRE

[Prof. (Professor of Civil Law) | Uniwersytet w Saragossie (Universidad de Zaragoza)]

Urodzenie zastępcze w Hiszpanii i w wybranych państwach

Ameryki Łacińskiej: stan prawny, orzecznictwo, poglądy doktryny 187

1. Hiszpańskie reguły prawne filiacji: przegląd reguł 187
 - 1.1. Podstawowe reguły związane z filiacją w prawie hiszpańskim 187
 - 1.2. Filiacja adopcyjna 188
 - 1.3. Medycyna reprodukcyjna 189
2. Zastępcze macierzyństwo w prawie hiszpańskim: ujęcie prawne 190
 - 2.1. Reguły prawne zastępczego macierzyństwa 190
 - 2.2. Transgraniczna surogacja w prawie hiszpańskim: fakty i rozstrzygnięcia (administracyjne i sądowe) 190
 - 2.3. Aktualne propozycje ustawowe 191
3. Raport na temat etycznych i prawnych aspektów surogacji Hiszpańskiej Komisji Bioetycznej 191
4. Debata wokół zastępczego macierzyństwa w Hiszpanii: argumenty 192
 - 4.1. Argumenty dotyczące zastępczego macierzyństwa 192
 - 4.1.1. Argumenty aprobujące zastępcze macierzyństwo 192
 - 4.1.2. Argumenty przeciwko zastępczemu macierzyństwu 193
 - 4.2. Transgraniczna surogacja w prawie hiszpańskim (i w hiszpańskiej praktyce prawniczej) 193
 - 4.2.1. Hiszpańskie prawodawstwo związane z aktami stanu cywilnego 193
 - 4.2.2. Legalność zgodnie z prawem hiszpańskim: transgraniczna surogacja i hiszpański porządek publiczny 194
5. Krótkie odwołanie do zastępczego macierzyństwa w Argentynie, Chile, Meksyku i Brazylii 195
 - 5.1. Argentyna 195
 - 5.2. Chile 196
 - 5.3. Meksyk 196
 - 5.4. Brazylia 197

AVISHALOM WESTREICH (ד"ר אבישאלם וסטרייך)

[Dr (Senior Lecturer) | College of Law and Business in Ramat Gan

(וגן תמר, מיקסעלע טפשמל ימדקאה זכרמה)]

Surogacja i dawstwo komórek w Izraelu: uregulowania prawne, trudności, wyzwania 199

1. Wprowadzenie 199
2. Uwagi pojęciowe: „macierzyństwo w surogacji” oraz „dawstwo komórek jajowych” 201

3. Surogacja i dawstwo komórek jajowych: ograniczona otwartość 202
 - 3.1. Zachowanie tradycyjnej, heteroseksualnej struktury rodziny 203
 - 3.2. Centralność połączeń genetycznych 204
 - 3.3. Ochrona interesów religijnych 205
4. Propozycje zmiany obecnej sytuacji prawnej 206

ANDREI A. NOVIKOV (Андрей Новиков)

[Profesor uczelniany | Uniwersytet Państwowy w Sankt-Petersburgu (Санкт-Петербургский государственный университет)]

Macierzyństwo zastępcze w Rosji i krajach WNP: ustawodawstwo, orzecznictwo i doktryna 209

1. Uwagi wstępne 209
2. Regulacja prawna oraz linia orzecznicza macierzyństwa zastępczego w Rosji 210
3. Uwagi pojęciowe, cechy oraz dyskusje dotyczące macierzyństwa zastępczego w Rosji 213
4. Regulacja prawna macierzyństwa zastępczego w krajach WNP 220
5. Wnioski końcowe 221

MONIKA WAŁACHOWSKA

[Prof. UMK | Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu]

Macierzyństwo zastępcze w Stanach Zjednoczonych 223

1. Wprowadzenie 223
2. Próby stworzenia jednolitego modelu prawnego umów o zastępcze macierzyństwo 225
3. Prawa stanowe – przegląd 226
4. Argumenty za instytucją macierzyństwa zastępczego i przeciw niej w Stanach Zjednoczonych 227
5. Wnioski 232

MARIIA ZENIV (Марія Зенів)

[Doktorantka | Uniwersytet Jagielloński w Krakowie]

Macierzyństwo zastępcze w prawie ukraińskim 233

1. Zarys stanu prawnego 233
2. Przesłanki macierzyństwa zastępczego i ich funkcjonowanie w praktyce 238
3. Kluczowe problemy rozstrzygane w orzecznictwie 240
4. Postulaty *de lege ferenda* 244
5. Uznawanie zagranicznych orzeczeń oraz dokumentów stanu cywilnego 247
6. Uwagi końcowe 250

OLGA BOBRZYŃSKA

[Dr; radca prawny]

Macierzyństwo zastępcze w prawie Zjednoczonego Królestwa 253

1. Źródła prawa 253
2. Umowa o macierzyństwo zastępcze 255
3. Pochodzenie dziecka 257
4. *Parental Order* 260
5. Kwestia uznawania skutków zagranicznych procedur *surrogate motherhood* 263
6. Wybrane orzecznictwo 267

ANDREA NICOLUSSI

[Prof. (Professor) | Uniwersytet Katolicki w Mediolanie (Università Cattolica di Milano)]

Zakaz macierzyństwa zastępczego i wyzwanie nieograniczonej konkurencji regulacyjnej (*regulatory competition*). Włoskie ustawodawstwo, orzecznictwo i doktryna 275

1. Wprowadzenie 275
2. Włoskie orzecznictwo w sprawie macierzyństwa zastępczego 280
3. Jurysdykcja po ustawie nr 40/2004. Zakaz macierzyństwa zastępczego w zmienionym kontekście. Sądowy demontaż ustawy nr 40 z 2004 roku 281
4. Prawny zakaz macierzyństwa zastępczego i argument oparty na solidarności na rzecz *gratuitous surrogacy* 282
5. Zakaz macierzyństwa zastępczego i turystyki reprodukcyjnej jako narzędzia konkurencji regulacyjnej w dziedzinie *filiation* 283

Rozdział III. Krajowe i międzynarodowe standardy godności ludzkiej, macierzyństwa, ojcostwa i dzieciństwa 287

CARLOS MARTÍNEZ DE AGUIRRE

[Prof. (Professor of Civil Law) | Uniwersytet w Saragossie (Universidad de Zaragoza)]

Umowy o międzynarodowe macierzyństwo zastępcze: globalna „Opowieść podręcznej”? 289

1. Wprowadzenie i stanowisko ogólne 289
 - 1.1. Rozwój międzynarodowego macierzyństwa zastępczego jako problemu globalnego 289
 - 1.2. Postępowanie w sprawach związanych z międzynarodowym macierzyństwem zastępczym 293
2. Dane liczbowe dotyczące międzynarodowego macierzyństwa zastępczego: dzieci, pieniądze, umowy 294
3. Opinia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie macierzyństwa zastępczego 299

- 3.1. Sprawy Mennesson i Labassee 300
 - 3.1.1. Fakty 300
 - 3.1.2. Orzeczenie Trybunału 301
- 3.2. Sprawy Foulon i Bouvet 302
- 3.3. Sprawa Paradiso i Campanelli 304
 - 3.3.1. Fakty 304
 - 3.3.2. Orzeczenie Trybunału 306
 - 3.3.3. Opinie zgodne i rozbieżne 307
- 3.4. Orzeczenia ETPC w sprawie międzynarodowych umów o macierzyństwo zastępcze: kilka wniosków i refleksji 308
- 4. Inicjatywy międzynarodowe dotyczące macierzyństwa zastępczego 311
 - 4.1. Poziom europejski 311
 - 4.1.1. Parlament Europejski 311
 - 4.1.2. Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy 312
 - 4.2. Poziom globalny 315
 - 4.2.1. Haska Konferencja Prawa Prywatnego Międzynarodowego 315
 - 4.2.2. Sprawozdanie specjalnego sprawozdawcy Organizacji Narodów Zjednoczonych z 2018 r. dotyczące sprzedaży i wykorzystywania seksualnego dzieci, w tym prostytucji dziecięcej i pornografii dziecięcej, a także innych materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci 318
- 5. Uwagi końcowe 323

WITOLD BORYSIAK

[Dr | Uniwersytet Warszawski]

O konstytucyjnym pojęciu macierzyństwa 325

- 1. Wprowadzenie 325
- 2. Historia regulacji 327
 - 2.1. Konstytucje Drugiej Rzeczypospolitej i Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej 327
 - 2.2. Prace w Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego 329
- 3. Wpływ regulacji międzynarodowych na regulację polską – wzmianka 332
- 4. Zakres znaczeniowy pojęcia macierzyństwa a pojęcia rodzicielstwa i ojcostwa 334
- 5. Zakres podmiotowy i przedmiotowy pojęcia macierzyństwa 336
 - 5.1. Uwagi ogólne 336
 - 5.2. Macierzyństwo a procedura medycznie wspomaganey prokreacji 339
- 6. Zakres ochrony i opieki nad macierzyństwem 340
 - 6.1. Uwagi ogólne 340
 - 6.2. Zakres czasowy ochrony i opieki 343
 - 6.3. Elementy składające się na ochronę macierzyństwa 344

AGNIESZKA CZUBIK

[Dr | Uniwersytet Jagielloński w Krakowie]

**Ochrona praw kobiet i zdrowia w prawie międzynarodowym publicznym
versus *surrogacy business* 347**

1. Zagadnienia definicyjne 347
2. Ochrona godności ludzkiej w kontekście umów
o macierzyństwo zastępcze 348
3. Potrzeba posiadania dziecka a prawo do ochrony życia
prywatnego i rodzinnego 352
4. Problematyka ochrony zdrowia i opieki zdrowotnej
w odniesieniu do matki zastępczej i matki intencyjnej 355
5. Podsumowanie 360

ŁUKASZ MIROCHA

[Dr; adwokat]

**Działania w kwestii *surrogate motherhood*
(tzw. macierzyństwa zastępczego) w systemie Rady Europy 361**

1. Wprowadzenie 361
2. Instytucje Rady Europy zaangażowane w problem
macierzyństwa zastępczego i efekty ich prac 362
3. Europejski Trybunał Praw Człowieka a macierzyństwo zastępcze 365
4. Konkluzje 366

AGATA NIŻNIK-MUCHA

[Dr | Uniwersytet Jagielloński w Krakowie]

ALEKSANDRA DĘBOWSKA

[Doktorantka | Uniwersytet Jagielloński w Krakowie]

**Macierzyństwo zastępcze a prawo konstytucyjne:
orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego dotyczące macierzyństwa 369**

1. Problemy terminologiczne 369
2. Wybrane problemy dotyczące wykładni art. 18 Konstytucji 372
 - 2.1. Specyfika wykładni norm konstytucyjnych 372
 - 2.2. Usytuowanie art. 18 w systematyce Konstytucji i jego konsekwencje 372
 - 2.3. Wykładnia pojęcia „macierzyństwo”
przed wejściem w życie Konstytucji z 1997 r. 374
 - 2.4. Pojęcie „macierzyństwa” w orzecznictwie TK ukształtowanym
pod rządami Konstytucji z 1997 r. 376
3. Trudności z ustaleniem zakresu konstytucyjnej ochrony macierzyństwa 377
4. Wnioski końcowe 379

MARCIN SOKOŁOWSKI

[Dr | Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu]

Działania i kompetencje Unii Europejskiej w zakresie prawa rodzinnego i macierzyństwa zastępczego 381

1. Zagadnienia ogólne kompetencji UE 381
2. Prawo rodzinne w UE w kontekście obywatelstwa europejskiego 383
3. Działania i kompetencje UE w zakresie ochrony prawnej obywateli UE (programy haski oraz sztokholmski) 386
4. Inne działania i inicjatywy UE na forum wewnętrznym i zewnętrznym co do praw obywateli, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony kobiet 387
5. Kompetencja UE w zakresie prawa prywatnego międzynarodowego i prawa rodzinnego 390
6. Kompetencja w zakresie aspektów macierzyństwa zastępczego jako element prawa rodzinnego i działań ochrony praw kobiet 391
7. Finalna refleksja 394

AGNIESZKA WEDEŁ-DOMARADZKA

[Dr; adiunkt | Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy]

Organizacje międzynarodowe wobec problemu macierzyństwa zastępczego: stanowiska komitetów i innych jednostek pomocniczych 399

1. Wprowadzenie 399
2. Pojęcie i rodzaje surogacji 401
3. Godność jednostki a surogacja 403
4. Prawa kobiet uczestniczących w procedurach surogacyjnych 404
5. Umowy surogacyjne 405
6. Sfery problemów surogacyjnych 407
7. Zakończenie 408

Rozdział IV. Fundamenty prawa rodzinnego (macierzyństwo i ojcostwo, przysposobienie, rejestracja stanu cywilnego) a *surrogate motherhood* 411

OLGA BOBRZYŃSKA

[Dr; radca prawny]

***Surrogate motherhood* (tzw. urodzenie zastępcze): bieżące tendencje w ujęciu prawnoporównawczym 413**

1. Uwagi wprowadzające 413
2. Zróźnicowanie form surogacji i problem *cross-border surrogacy* 416
3. Liberalizacja vs. zaostrzenie. Zmiany w państwach dopuszczających surogację 420
4. Wpływ praktyki na rzeczywistość prawną 432

5. Sytuacje transgraniczne. Erozja zakazu
w państwach przeciwnych surogacji 435
6. Kierunek dalszych zmian 445

ONDŘEJ FRINTA

[Profesor uczelniany (doc. JUDr.) | Uniwersytet Karola w Pradze (Univerzita Karolova v Praze)]

DITA FRINTOVÁ

[Dr (JUDr.) | Uniwersytet Karola w Pradze (Univerzita Karolova v Praze)]

Macierzyństwo zastępcze w Republice Czeskiej: ustawodawstwo, orzecznictwo i doktryna 447

1. Fundamentalne zasady filiacji 447
2. Doktrynalna i polityczna debata dotycząca surogacji 450
3. Podstawowe kwestie odpowiedzialności karnej handlu dziećmi 453
4. Surogacja transgraniczna 453
5. Podsumowanie 455

JANUSZ GAJDA

[Prof. UJK | Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach]

RAFAŁ ŁUKASIEWICZ

[Dr | Uniwersytet Rzeszowski]

Umowy o zastępcze macierzyństwo a przysposobienie: zarys problematyki 457

1. Wstęp 457
2. Macierzyństwo zastępcze a polskie przepisy prawa filiacyjnego 458
3. Macierzyństwo zastępcze a ustawa o leczeniu niepłodności 460
4. Przysposobienie jako element umowy o zastępcze macierzyństwo 464
5. Zastępcze macierzyństwo a przysposobienie zagraniczne 468
6. Wnioski 470

ELENA JÚDOVÁ

[Dr (JUDr.) | Uniwersytet Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy (Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Právnická fakulta)]

MARTIN PÍRY

[Dr (JUDr.) | Uniwersytet Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy (Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Právnická fakulta)]

Urodzenie zastępcze na Słowacji: stan prawny, orzecznictwo, poglądy doktryny 473

1. Wprowadzenie 473
2. Zasada ochrony życia rodzinnego jako jedna z podstawowych zasad słowackiego porządku prawnego 474
3. Zasady uznawania rodzicielstwa na Słowacji 476
 - 3.1. Uznanie macierzyństwa 476

- 3.2. Uznanie ojcostwa 476
- 3.3. Głosy krytyczne na temat uznania ojcostwa
w kontekście prawa słowackiego 476
- 3.4. Adopcja 477
- 3.5. Wnioski 477
- 4. Macierzyństwo zastępcze w słowackiej doktrynie prawnej 478
- 5. Uznanie surogacji realizowanej za granicą 479
- 6. Polityczne i doktrynalne stanowiska w kwestii surogacji
jako źródło decyzji legislacyjnych 479
 - 6.1. Konstytucyjne i polityczne ramy możliwych zmian legislacyjnych 479
- 7. Opinia publiczna oraz stanowisko Konferencji Biskupów Słowacji 480
- 8. Urodzenie zastępcze w kontekście słowackiego prawa karnego 481
- 9. Podsumowanie 481

WOJCIECH LIS

[Prof. KUL | Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II]

Urodzenie zastępcze w świetle podstawowych zasad prawa rodzinnego 483

- 1. Pojęcie macierzyństwa zastępczego 483
- 2. Techniki medycznie wspomaganego rozrodu i macierzyństwo zastępcze 484
- 3. Fakt urodzenia podstawą uznania za matkę 486
- 4. Prawo dziecka do poznania prawdy o swoim biologicznym pochodzeniu 488
- 5. Umowy o macierzyństwo zastępcze 490
- 6. Przystosowanie dziecka w kontekście macierzyństwa zastępczego 494
- 7. Tytułem zakończenia 495

PIOTR TELUSIEWICZ

[Dr hab. | Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II]

Surrogate motherhood (urodzenie zastępcze) na tle fundamentów materialnego prawa rodzinnego 497

- 1. Możliwe stany faktyczne w kontekście problematyki
tzw. macierzyństwa zastępczego i ustalenia ojcostwa 497
- 2. Domniemanie pochodzenia dziecka od męża matki
w kontekście problematyki tzw. macierzyństwa zastępczego 501
- 3. Uznanie ojcostwa w kontekście problematyki
tzw. macierzyństwa zastępczego 503
- 4. Sądowe ustalenie ojcostwa w kontekście problematyki
tzw. macierzyństwa zastępczego 506

MICHAŁ WOJEWODA

[Prof. UŁ | Uniwersytet Łódzki]

Macierzyństwo zastępcze a rejestracja stanu cywilnego w Polsce 509

1. Wprowadzenie 509
2. Macierzyństwo zastępcze w orzecznictwie ETPCz 511
3. Transkrypcja aktu urodzenia dziecka urodzonego w procedurze surogacji 513
4. Sądowa ocena stanu cywilnego ustalonego w procedurach surogacyjnych 514
5. Wnioski 517

Rozdział V. Ochrona podstawowych zasad porządku prawnego *forum* w sytuacjach krajowych i międzynarodowych 519

EDYTA FIGURA-GÓRALCZYK

[Dr, adiunkt | Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie]

Uwagi dotyczące orzeczenia Niemieckiego Sądu Związkowego z 20 marca 2019 (BGH XII ZB 530/17) 521

1. Uwagi wprowadzające 521
2. Wyrok BGH z 20 marca 2019 522
 - 2.1. Opis stanu faktycznego 522
 - 2.2. Uzasadnienie wyroku 523
3. Znaczenie wypisu do ukraińskiego rejestru 525
4. Właściwość prawa niemieckiego na podstawie zwykłego pobytu dziecka 526
 - 4.1. Uwagi wprowadzające 526
 - 4.2. Pojęcie zwykłego pobytu dziecka 527
 - 4.3. Ocena wykładni pojęcia zwykłego pobytu dziecka 529
5. Uwagi końcowe 530

RADOSŁAW FLEJSZAR

[Dr hab. | Uniwersytet Jagielloński w Krakowie]

Surrogate motherhood (tzw. urodzenie zastępcze) a zagadnienia postępowania cywilnego 531

1. Wprowadzenie 531
2. Jurysdykcja krajowa oraz uznawanie orzeczeń sądów państw obcych lub rozstrzygnięć innych organów państw obcych w sprawach osobowych i rodzinnych 535
3. Postępowania cywilne powiązane z zagranicznymi procedurami dotyczącymi rejestracji stanu cywilnego 542
4. Postępowania cywilne w sprawach roszczeń wynikających z ważnych umów o macierzyństwo zastępcze 546
5. Postępowania cywilne w sprawach roszczeń zmierzających bezpośrednio do ustalenia stanu cywilnego 548

6. Inne postępowania cywilne w sprawach związanych z zawarciem umów o macierzyństwo zastępcze 553
7. Postępowania w sprawach o zwrot wynagrodzenia z tytułu nieważnych umów o macierzyństwo zastępcze oraz umów zawieranych z pośrednikami i organizatorami macierzyństwa zastępczego 554
8. Sprawy o przepadek świadczenia na rzecz Skarbu Państwa w przypadku nieważnych umów o macierzyństwo zastępcze oraz umów zawieranych z pośrednikami i organizatorami macierzyństwa zastępczego 560
9. Podsumowanie 562

PIOTR RODZIEWICZ

[Dr | Uniwersytet Wrocławski]

Wybrane zagadnienia prawa prywatnego międzynarodowego dotyczące *surrogate motherhood* 565

KONRAD BURDZIAK

[Dr | Uniwersytet Szczeciński]

ŁUKASZ POHL

[Prof. | Uniwersytet Szczeciński]

Tzw. macierzyństwo zastępcze (*surrogate motherhood*) w świetle polskiego prawa karnego. Uwagi *de lege lata* i postulaty *de lege ferenda* 571

1. Wstęp 571
2. Cel pracy 573
3. Metoda badawcza 573
4. Rozważania 574
 - 4.1. Tzw. macierzyństwo zastępcze a handel ludźmi 574
 - 4.2. Tzw. macierzyństwo zastępcze a zajmowanie się organizowaniem adopcji 581
 - 4.3. Zakaz tzw. macierzyństwa zastępczego a art. 31 ust. 3 Konstytucji RP 588
 - 4.4. Zakaz tzw. macierzyństwa zastępczego a potencjalna wykrywalność jego naruszeń 598
 - 4.5. Tzw. macierzyństwo zastępcze a judykatura 602

WOJCIECH GÓROWSKI

[Dr | Uniwersytet Jagielloński w Krakowie]

Zastępcze macierzyństwo a prawo karne. Przegląd krajowego materialnego prawa karnego i stanowiska doktryny na temat *surrogate motherhood* (tzw. urodzenia zastępczego) i handlu dziećmi 605

1. Wstęp 605
2. Definicja handlu ludźmi a urodzenie zastępcze 612
3. Ustawa o leczeniu niepłodności a penalizacja zachowań składających się na urodzenie zastępcze 629

4. Zachowania zmierzające do ustalenia stanu cywilnego dziecka 635
 - 4.1. Przeprowadzenie przeciwko dokumentom 635
 - 4.2. Urodzenie zastępcze a nielegalna adopcja (art. 211a k.k.) 637

AGNIESZKA LABER

[Dr, radca prawny]

Doświadczenia międzynarodowej współpracy policyjnej przeciwko handlowi dziećmi a zapobieganie i zwalczanie przestępczości związanej z macierzyństwem zastępczym 647

1. Wstęp 647
2. Definicja handlu dziećmi 651
 - 2.1. Protokół z Palermo 652
 - 2.2. Konwencja warszawska 655
 - 2.3. Dyrektywa 2011/36/UE 656
 - 2.4. Konwencja o prawach dziecka i Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka 659
 - 2.5. Prawo polskie 662
3. Formy wykorzystywania ofiar handlu dziećmi 663
 - 3.1. Nielegalna adopcja 666
4. Kompleksowe zwalczanie i zapobieganie przestępczości handlu dziećmi 668
5. Handel ludźmi – przestępstwo konwencyjne 669
6. Międzynarodowa współpraca policyjna 671
 - 6.1. Współpraca w ramach UE 674
 - 6.2. Wymiana informacji kryminalnych i danych wywiadowczych 676
 - 6.2.1. Międzynarodowa Organizacja Policji Kryminalnej (Interpol) 677
 - 6.2.2. Agencja Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Ścigania (Europol) 686
 - 6.2.3. System Informacji Schengen II 690
 - 6.2.4. Europejski Zautomatyzowany System Rozpoznawania Odcisków Palców (Eurodac) 692
 - 6.3. Oficerowie łącznikowi 694
 - 6.4. Obserwacja transgraniczna (nadzór transgraniczny) 696
 - 6.5. Pościg transgraniczny 698
 - 6.6. Wspólne zespoły dochodzeniowo-śledcze 699
 - 6.7. Inne formy współpracy 701
 - 6.8. Szkolenia 703
7. Wnioski 704

MALWINA MIKLUSZKA

[Aplikant sądowy]

Zagraniczne procedury tzw. macierzyństwa zastępczego w świetle zasady handlu ludźmi 707

1. Definicja macierzyństwa zastępczego 707
2. Na co pozwala współczesna technika medyczna i jakiego rodzaju procedury mogą być przeprowadzane za granicą? 709
3. Przykłady zagranicznych konstrukcji prawnych 711
4. Rodzicielstwo osób, które zawarły umowę z matką zastępczą z pominięciem systemu adopcyjnego w świetle zakazu handlu ludźmi 716
5. Podsumowanie 729

DOMINIK ZAJĄC

[Dr | Uniwersytet Jagielloński w Krakowie]

Surrogate motherhood (tzw. urodzenie zastępcze) i handel dziećmi w ujęciu prawa karnego międzynarodowego 735

1. Normy prawa karnego w kontekście międzynarodowym 736
 - 1.1. Granice obowiązywania normy sankcjonowanej w świetle standardu międzynarodowego 737
 - 1.2. Granice zastosowania normy sankcjonującej w świetle standardu międzynarodowego 740
 - 1.2.1. Zasada terytorialności 741
 - 1.2.2. Zasada personalna 742
 - 1.2.3. Zasada ochronna względna 742
 - 1.2.4. Zasada represji zastępczej 743
 - 1.2.5. Zasada ochronna bezwzględna 743
 - 1.2.6. Zasada jurysdykcji uniwersalnej (konwencyjnej) 743
 - 1.2.7. Wymóg podwójnej karalności 745
 - 1.2.8. Podsumowanie 745
 - 1.3. Zastępcze urodzenie oraz handel dziećmi z perspektywy przesłanek odpowiedzialności za czyny popełnione za granicą 746
2. Normy postępowania wiążące w zakresie zastępczego urodzenia oraz handlu dziećmi 747
 - 2.1. Prawo międzynarodowe 748
 - 2.2. Prawo krajowe – ujęcie modelowe 752
 - 2.3. Prawo polskie – eksterytorialna skuteczność i możliwość jej modyfikacji 756
3. Normy sankcjonujące wiążące w zakresie zastępczego urodzenia oraz handlu dziećmi 758
 - 3.1. Proceder zastępczego urodzenia i handlu dziećmi a międzynarodowe zobowiązania do penalizacji 759
 - 3.2. Zakres przestrzennego zastosowania polskiego kodeksu karnego 763

- 3.3. Przepisy typizujące czyny zabronione, popełniane w związku z handlem dziećmi i zastępczym urodzeniem i przestrzenny zakres ich zastosowania 767
 - 3.3.1. Problem konfiguracji wieloosobowej 768
 - 3.3.2. Handel ludźmi na gruncie prawa polskiego – art. 189a k.k. 769
 - 3.3.3. Organizacja nielegalnych adopcji na gruncie prawa polskiego – art. 211a k.k. 771
 - 3.3.4. Modyfikacja genomu. Transfer zarodka 774
 - 3.3.5. Kryminalizacja zjawiska surogacji oraz handlu dziećmi na gruncie praw wybranych państw obcych 775
- 4. Zagadnienia proceduralne. Współpraca międzynarodowa w zakresie ścigania 777
 - 4.1. Przejęcie i przekazanie ścigania 778
 - 4.2. Ekstradycja 779
- 5. Możliwość harmonizacji norm prawa karnego w skali europejskiej i globalnej 782
- 6. Podsumowanie 785

Aneks 787

- I. Z prac organizacji międzynarodowych 787
 - 1. Unia Europejska. Krytyka w dorocznym raporcie Parlamentu Europejskiego o prawach człowieka i demokracji na świecie w 2014 r. oraz strategii UE w tym obszarze z 17.12.2015 r. 787
 - 2. Rada Europy (Council of Europe) 788
 - A. Krytyczny raport P. De Sutter z 2016 r. 788
 - B. Opinia ETPC z 2019 r. 788
- II. Opinie komisji bioetycznych 795
 - 1. Francja. Krajowy Komitet Konsultacyjny ds. etyki, nauk o życiu i zdrowiu (Comité Consultatif National d’Ethique pour les sciences de la vie et de la santé; CCNE) 795
 - A. Krytyczna opinia nr 126 z 15.6.2017 r. 795
 - B. Krytyczna opinia nr 129 z 18.9.2018 r. 796
 - 2. Hiszpania. Comité de Bioética de España 796
- III. Rzeczywistość. Przegląd prasy i źródeł internetowych (red. Karolina Sęk) 798
 - 3.1. Wstęp 798
 - 3.2. Indie 799
 - 3.3. Francja 800
 - 3.4. Niemcy 802
 - 3.5. Hiszpania 804
 - 3.6. Rosja i Ukraina 805

- 3.7. Stany Zjednoczone Ameryki i Wielka Brytania 806
- 3.8. Uwagi podsumowujące 808

Bibliografia 811